

Ris Jenőné Kenesei Éva

Zenéről a felsőfokú tanítóképzés kezdetének 50. évfordulóján

A tanítóképzés történetében a felsőfokú képzés 1959-es elindulása egy folyamat meghatározó lépése volt, amely minden területen érezte hatását. A zenei képzésben is különböző időszakokat térképezhetünk fel, amelyek a képzés teljes szerkezeti változásaival jártak. A szakma azonban igyekezett mindig kivívni az ének-zene megillető helyét, amelyért időről időre meg kellett küzdenie. Elmondható, hogy a képzés sohasem tévesztette szem elől a zenei nevelés kodályi koncepcióját. A tanítói hivatásra való felkészítésben a képzés kimeneti követelményei és az oktatási tevékenység mellett a hallgatói véleményekre is építhetünk.

A ZENE SZEREPE

Az oktatás minden szintjén sok problémát vet fel az általános és a szakmai műveltség-tartalmak helyes aránya. A felsőfokú képzés során már egyértelműen a szakmai tárgyakra helyeződik a hangsúly. Vannak azonban a műveltségnek olyan szférái, amelyek segítik az emberibb életet a technika csodáinak világában, amelyek erkölcsnemesítő, személyiséget kiteljesítő feladatot látnak el, és ezek a művészetek. Minden embernek szüksége van a művészetekre. Vannak, akiknek élethivatásuk is egy művészeti ág művelése. Annyira ott-honosnak kell lenniük e területen, hogy másokkal is meg tudják szeretetni a művészetet. A tanító munkájában is fontos, hogy a kezdet kezdetétől bevezesse a gyerekeket a művészetek szépségeibe, élvezésébe. Ha mindjárt az első osztálytól így neveli tanulóit, csak akkor várható el, hogy később is szükségét érezzék a művészetek befogadásának, és az alkotások megismerése maradandó élményük legyen.

A művészetek erkölcsi nevelőereje is bizonyított. Párhuzamosság, sőt egyezés mutatható ki az erkölcsi és művészeti nevelés között. Mindkettőnek alapja a céltudatos erőfeszítésre nevelés. Nincs nélkülük társadalom. Mindkét téren igen jelentős szerepe van az önnevelésnek is. E gondolatokkal a zene s természetesen az igényes zene fontosságát szerettem volna igazolni az emberek életében, hogy az nemcsak önmagáért fontos. „A zenének nem magáért a zenéért, hanem a legteljesebb ember kialakításáért kell fontos helyet biztosítani nevelési rendszerünkben.” (KROÓ 1972, 41., 102.)

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1958. évi 26. sz. törvényerejű rendelete megszüntette a középfokú képzést, és az érettségire épülő, hároméves tanítóképző intézetek felállítását rendelte el. Ennek alapján kezdődött meg 1959 őszén a korszakváltást jelentő, új

típusú képzés. Azonban a képzési kapacitás indokolatlan leszűkítésén túl a kellő előkészítés, a szakmai feltételek és tapasztalatok hiánya, a magyar közoktatás és a tanítóképzés – irányítási és szemléleti okokra is visszavezethető – eltávolodása egymástól, majd az ismert demográfiai változások nyomán évtizedekre prolongált „képesítés nélkülség” az új utakat kereső magyar tanítóképzés súlyos teherterele volt. Tovább súlyosbította a helyzetet az első időszak tantervi maximalizmusa és a képzésben is érvényesülő merev dogmatizmus. Az uniformizált tanítóképzés megújulása a hatvanas évek második és a hetvenes évek első felében kezdődött el. A főiskolai rang az évtized derekán mintegy előlegezett bizalom volt a sokszínű megújulási folyamat iránt. A főiskolai szintű hároméves tanítóképzést az 1974. évi 13. sz. törvényerejű rendelet [1045/1974. (VIII. 31.) MM] hívta életre. A korábbi központi tantervek után ekkor jelent meg először az ún. kerettanterv, amely központi előírásokat, irányelveket tartalmazott, de már némi teret engedett az intézményi autonómiának. Megjelenhettek az intézményi – tulajdonképpen helyi – tantervek, és egyre határozottabban követték a változó társadalmi és szakmai igényeket.

A kilencvenes években a pedagógusképzés szakterületei közül elsőként dolgozták és adták ki a tanító szak képesítési követelményeit [158/1994. (XI. 17.) korm. rendelet]. A főiskolai szintű tanítói szakképzés négy évre nőtt (HUNYADYNÉ 2000, 89–100.). Ez a képzési idő jellemzi a tartalmi átalakulás mellett a képzést napjainkban is. Az ún. bolognai folyamat alapján 2006 szeptemberétől felmenő rendszerben indult a lineáris, többlépcsős szerkezetű, továbbra is négyéves tanító alapszak. A felsőoktatás integrációjának is részeseivé váltak 2000-ben az intézmények, a különféle főiskolák és regionális egyetemek karaiként, tagozataiként működnek tovább. A több mint két évszázados múltra visszatekintő tanítóképzés e sajátos rendszere 2002 szeptemberében Magyar Örökség Díjat kapott.

A tanítóképzés időbeli kiterjesztésének és szintemelésének fontos hozadéka a képzés tartalmi gazdagodása. Nem tűnhet utópiának a tanítóképzés 21. századi perspektívájaként magunk elé képzelni az egyetemi szintű képzés megvalósulását (alap- és mesterképzés egymásra épülésével vagy osztatlan képzésben). Ez a jövőkép az eddigi történet logikus és szerves folytatása. Mindezt rendkívül kedvezőtlen demográfiai és nehezen kiszámítható gazdasági viszonyok között éljük át (KELEMEN 2007, 33–43.).

Ez a gondolat nem először merül fel a neveléstörténet során. Karácsony Sándor 1939-ben megjelent *A magyar észjárás és közoktatásügyünk reformja* című munkájában ír arról, hogy a több évszázados elmaradás megoldását csak az egyetemi végzettségű tanítókkal látja megvalósíthatónak (KONTRA 1991, 95.).

Kodály 1962-ben egy kis számadást készít, amelyben a tanítók a zenei nevelés rendszerének „alapvető és döntő láncszemeként” szerepelnek, akiknek azonban a szaktudásszintje sürgetően emelésre szorul. Ezekben a gondolatokban eljut addig is, hogy egyetemi szintűre kell emelni a tanítóképzést. „A zenei nevelés rendszerében alapvető és döntő láncszem a tanító. Ha a tanító képzett zenész és hivatását szereti, jól megy a munka, a gyermekek szívesen énekelnek, szívesen látogatják az órákat, és ami a legfontosabb: ránevelődnek a zene szeretetére. (...) már 1945-ben kimondtuk a Köznevelési Tanácsban, hogy a tanítók egyetemi

végzettsége kívánatos. Persze kellő előkészítés után. (...) Nos, a mai érettségizettek – kevés kivétellel – a zenei ABC-n kénytelenek kezdeni a felsőfokú tanítóképzőt (eredetileg Tanítói Akadémia lett volna a neve).” (KODÁLY 1989, 101., 106–107.)

Napjainkban is átalakul a képzés, de az új bolognai rendszerben sem valósul meg a tanítók mesterszintű (MA/MSc) képzése. Még várunk kell arra, hogy más szakmákhoz hasonlóan egységes szintű képesítést kapjanak a pedagógusok. „Tegyük fel egy kérdést egy más szakmára vonatkoztatva: Elképzelhető-e az orvosképzésben, hogy a jövőben a páciensek életkora alapján különböző szintű képesítést kapjanak az orvosok? A válasz egyértelmű, hogy nem. A nyugat-európai országok egy része a már meghozott intézkedéseivel, pedagógusképzési reformjával, az egyetemi képzésbe integrálásával megadta a választ.” (KOCISIS–ZSOLNAI 1997, 35.)

Az alapszakban bekövetkező változtatás újabb sajátossága, hogy a pedagógiai (MA/MSc) mesterképzésre is fel kell készíteni a szakra járó hallgatókat. Ennek megfelelően olyan tartalmak is beépültek a képzésbe, amelyek a pedagógia alapszak ismeretkörei. A jelen szabályozás alapján e területen számítják be alapképzésüket, és további 60 kreditet képzésben végezhetnek majd el a hallgatók a pedagógia mesterszakot, a legjobbak pedig a PhD-képzés után tudományos fokozatot is szerezhetnek.

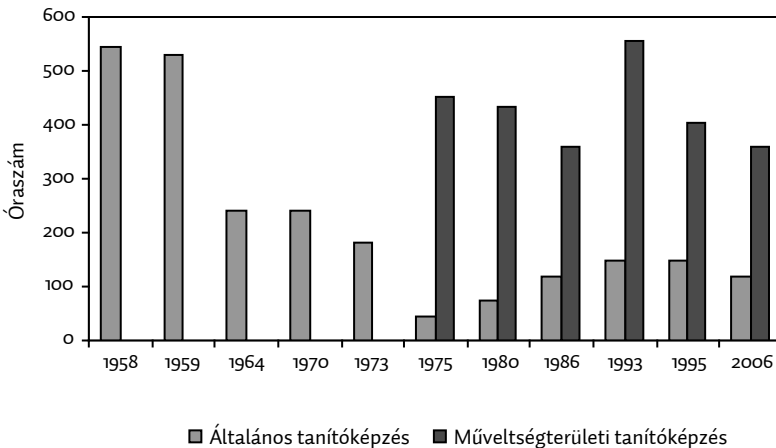
VÁLTOZÁSOK A ZENEI KÉPZÉSSEN

A tanítók felsőfokú képzésében az 1975-ös tanterv hozta az óraszámbeli mélypontot, amikor az ének-zene alkalmassági vizsga egyidejű eltörlésével szinte meddő próbálkozásnak tűnt a hallgatók felkészítése az alsó tagozatos ének-zenei nevelőmunkára. Akkor azt gondolták az oktatáspolitikával foglalkozó szakemberek, hogy csak az ének-zene szakkollégiumot végzett pedagógusok tanítanak majd az alsó tagozatban ének-zenét. A gyakorlatban nem így történt. Találkozhattunk az iskolában ének-zenét tanítókkal, akik szakkollégiumot nem végeztek. Máskor pedig ének-zene tanárként számítottak végzett szakkollégistáink munkájára a felső tagozaton, s némely esetben a középiskolai zenei nevelésben. Ebben a sokszínű foglalkoztatási világban nem kis szerepük volt az éppen adódó pedagógusi álláslehetőségeknek is. Azon kompetenciákra kevesebb figyelmet fordítottak az iskolák, amelyekre a képzés során felkészítettük hallgatóinkat. A képzés különbségéből adódó óriási eltéréseket tapasztaltunk a minden hallgató zenei felkészítésének kétségbevonásától (általános tanítóképzés = ÁTK) a zenei szakkollégium nagyon komoly felkészítő munkájának elismeréséig (szakkollégiumi/műveltségterületi képzés = MTK).

Ezen a ponton kell szólnunk a mindenki számára kötelező zenei alkalmassági meghallgatásról. Tíz évig nem volt alkalmassági vizsga a képzésben. Az 1975. évi alkalmassági vizsgák eltörlését a tanítóihiánnyal, a képesítés nélkül dolgozók nagy számával, a demográfiai hullám tetőzésével indokolták. E problémák gyors megoldását abban látták az oktatáspolitikusok, ha a beiskolázás során eltörlik az alkalmassági meghallgatásokat. Az 1986/87-es tanévig kellett várni, hogy több mint 10 év után ismét visszaállítsák a mindenkire kötelező alkalmasságit. Természetesen az ének-zene szakkollégiumi képzésben addig is csak azok a hallgatók

vehettek részt, akik a felvettek körében ezt a területet választották, és alkalmasak voltak a képzésre. A következő időszakban megfigyelhető, hogy az általános és a szakkollégiumi/műveltségterületi tanítóképzés során közeledtek egymáshoz az óraszámok. A minden hallgatóra érvényes óraszám emelkedett, a speciális képzés órászáma viszont alacsonyabb lett, kivéve az intézményünkben kísérleti jelleggel, mindössze két évfolyammal, először 1993-ban elindított képzést (1. ábra).

1. ÁBRA: Az ének-zenei órák száma a tanítók képzésében a teljes képzés időtartama alatt

A speciális ének-zene képzésre járó hallgatók zenei felkészítésükben együttesen teljesítik az általános és a szakkollégiumi, későbbiekben műveltségterületi képzést. Az 1. táblázat híven tükrözi az összes tanóra félezer körül ingadozó számát, kivéve kísérleti képzésünket. Ekkor ugyanis az tünt országosan ésszerű elképzelésnek, hogy a készségtárgyi műveltségterületek

megfelelő órászámmal, felkészítéssel jó alapot nyújtanak azonos szakon a másod-diplomás tanárképzésben folytatandó tanulmányokhoz. Erre több tanárképző saját intézményében modellként is szolgált a nappali tagozaton „szakpáros” képzésével. Az országos igények alapján külön intézményi szerződésekkel mód nyílt a diploma utáni közös képzésekre. Ennek megfelelően dolgoztunk együtt több mint tíz évig – 1995-től 2008-ig – a szombathelyi főiskolával ének-zene szakos tanárok levelező tagozatos képzésében.

1. TÁBLÁZAT: Az ének-zenét választó hallgatók teljes órászáma a képzésben

Év	Óraszámok		
	ÁTK	MTK	Összesen
1975	45	450	495
1980	75	435	510
1986	120	360	480
1993	150	555	705
1995	150	405	555
2006	120	360	480

Az óraszámokról szólva meg kell említenünk a 157/1994. (XI. 17.) korm. rendeletet, amely elfogadta a tanító szak ún. képesítési követelményeit, és egyúttal elrendelte, hogy az 1995/96-os tanévben az új rend szerint induljon a négyéves, 3200 tanórás képzés. Ezt megelőzően két évfolyammal a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán az 1993/94-es tanévben három csoportban, illetve három műveltségterületen (ének-zene, testnevelés és vizuális nevelés) kísérleti jelleggel, minisztériumi támogatással elindult a négyéves tanítóképzés. Ez a két évfolyam is gyakorlati tapasztalatot szolgáltatott a négyéves képzés országos bevezetéséhez. A felsőfokú tanítóképzésben tehát a négyéves képzés 1995-ös országos bevezetésig három év volt a képzési idő. A következő táblázat jól érzékelteti, hogyan változtak a zenei képzés óraszámai, illetve hogyan oszlanak meg a félévek között.

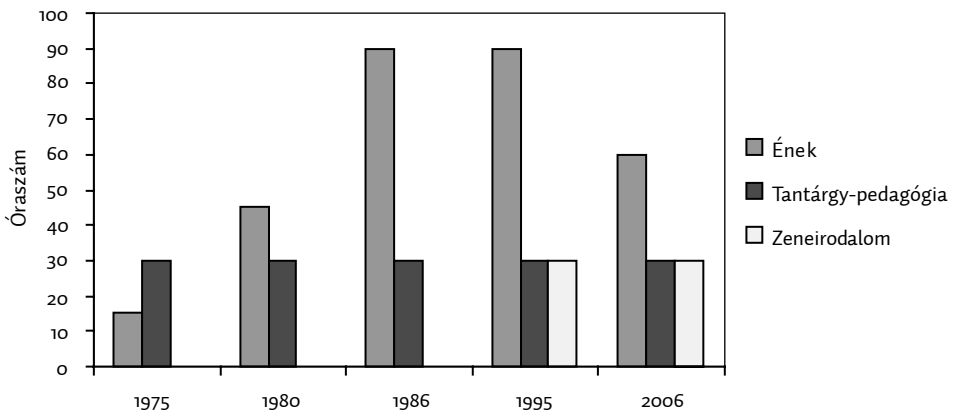
Tudom, az óraszámok változása nem egyedüli meghatározója, de fontos mutatója egy tárgy presztízsének. Az alábbi táblázat szemlélteti, hogy miként alakultak az ének-zene tárgy óraszámai a felsőfokú tanítóképzésben. Az 1958-as év óraszámja megmutatja nekünk a középfokú zenei képzés óraszámát. A 2. táblázat sorait 1975-ig Kerecsényi László, a budai képző tanára állította össze (ITTÉS 1981, 77.).

2. TÁBLÁZAT: A zenei képzés óraszámjai a felsőfokú képzésben											
Év- szám	Félévek								Heti óra- szám	Hetek szá- ma	Ösz- szes óra- szám
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.			
ÁLTALÁNOS KÉPZÉS											
1958	4	4	4	4	4	4	4	4	32	17	544
1959	5	5	4	4	–	–	–	–	22	15	330
1964	3	3	2	5	–	3	–	–	16	15	240
1970	3	3	2	4	2	2	–	–	16	15	240
1973	3	3	2	4	–	–	–	–	12	15	180
1975	1	–	–	2	–	–	–	–	3	15	45
1980	1	1	1	2	–	–	–	–	5	15	75
1986	2	2	2	2	–	–	–	–	8	15	120
1993	2	2	1	1	2	–	2	–	10	15	150
1995	2	2	1	3	2	–	–	–	10	15	150
2006	1	1	1	1	2	2	–	–	8	15	120
SZAKKOLLÉGIUM/MŰVELTSÉGTERÜLET											
1975	4	4	4	6	6	6	–	–	30	15	450
1980	3	4	4	6	6	6	–	–	29	15	435
1986	2	2	4	6	4	6	–	–	24	15	360
1993	–	5	5	5	5	5	6	6	37	15	555
1995	2	2	3	4	4	4	4	4	27	15	405
2006	2	2	2	2	4	4	4	4	24	15	360

A teljes óraszámok mellett érdemes megtekinteni az egyes félévek óraszámbeli változásait. Alapvetően az az elv érvényesült, hogy lehetőség szerint minél több félévben, akár a képzés teljes ideje alatt foglalkozni kell a hallgatók zenei képzésével. Ez utóbbi legtöbbször négy félévig tart. A szakkollégiumban, ill. a műveltségterületen a képzés teljes ideje alatt, minden félévben foglalkozhatunk a hallgatók zenei képzésével.

Nézzük részletesebben a főiskolai képzéstől, azaz 1975-től a zenei tanulmányok alakulását a kaposvári általános tanítóképzésben! Tulajdonképpen van egy konstans tantárgy, a tantárgy-pedagógia, amelynek időkerete nem változott. Alapvető tartalmát pedig meghatározza a Kodály-konceptió általános iskolai alkalmazása. Természetesen a közoktatással való kölcsönhatása teljes mértékben érvényesül a tárgyban. A felsőoktatás megtermékenyíti a közoktatást, a közoktatás kihívásaira a felsőoktatás válaszol. Gondoljunk csak a tantervi változásokra, a Nemzeti alaptantervre, a kerettantervre, a helyi tantervekre, illetve a képzés tanterveire. Az ének-zene óraszámában óriási a szélső értékek közti különbség, amely tartalmi vonatkozásban is eltéréseket mutat, a csupán közös társas énekléstől a nagyon komoly egyéni megnyilvánulásokig, az egyszerű zenei anyagtól a nehéz, többszólamú művekig, a csak énekes anyagtól a hangszeres anyagokig. Az utóbbi tíz évben pedig már külön időkeretben jelenik meg a zeneirodalommal való foglalkozás, a zeneműismeret, illetve a zenetörténet tanulókvaló feldolgozásának komplex megközelítése (2. ábra).

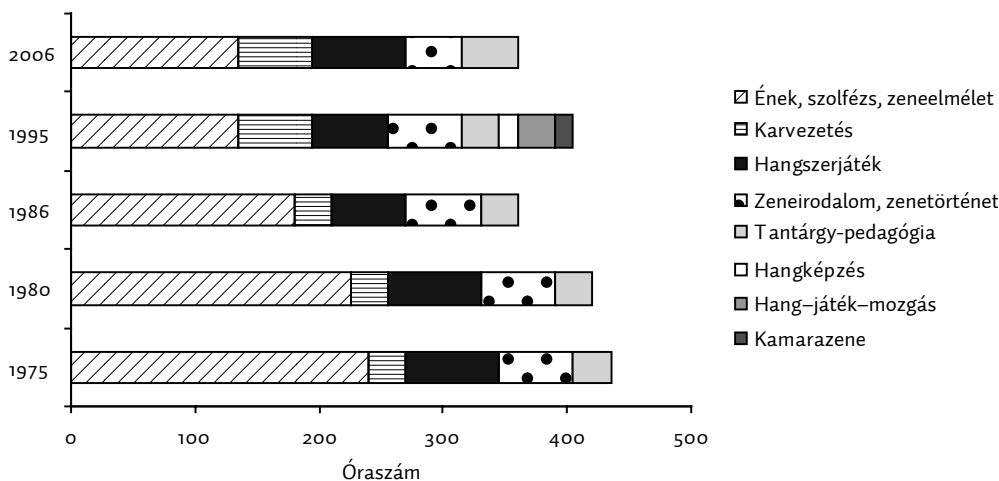
2. ÁBRA: Az általános képzés tantárgyai

1975-től kezdve az ének-zene szakkollégiumi hallgatók viszont további 450 tanóraban a szakmai kiválasztás után komoly zenei képzésben részesültek. Az óraszám felében magas szintű énekes képzést kaptak; hangképzés, dalanyag, az egyszólamúság mellett többszólamúság, zeneelméleti ismeretek, hangközök, hangzatok, formatan egyaránt szerepelt a tanulmányokban. Az óraszám másik felében külön tantárgyanként tantárgy-pedagógiát, karvezetést, hangszerjátékot (kötelező zongora), zenetörténetet tanultak a hallgatók. Minden tárgyat

illetően valamennyi zenetörténeti korszakból válogatva megismerkedtek a zeneszerzőkkel és műveikkel (3. ábra). A tantárgy-pedagógiában pedig az alsó tagozatos zenei nevelés mellett kitekintettek a felső tagozat követelményeire is.

3. ÁBRA: A szakkollégium/műveltségterület tantárgyai

A hároméves főiskolai képzésben összefoglalóan szakkollégiumnak, a négyéves képzésben műveltségterületnek nevezzük a hallgatók speciális zenei felkészítő stúdióit. Rendhagyó módon tekintünk napjaink változására, s abból nézzünk vissza a közelmúltra. A műveltségterületi hallgatók kiválasztása az alkalmasság mellett a hallgatói választással összhangban történik ma is és történt a múltban is. A tantárgyi struktúra állandó elemei a műveltségterület óraszámán felül a kórusal és a műveltségterületi specializációval, fakultációval, szabadon választott tantárgyakkal egészülnek ki. Ezek a területek óraszámában kifejezve a 2006-os tantervben a 360 műveltségterületi óra, a 240 óra énekkar, a 45 óra szabadon választott tárgy formájában jelennek meg, mindösszesen 645 órában. A tárgyak sajátosságából adódóan ez még kiegészül hallgatói önálló munkával, szereplésekkel, tanítási gyakorlatokkal, szaktárgyi versenyekkel, tudományos diákköri tevékenységgel.

A tantárgyak képzési tartalmait meghatározzák a tantárgyelemek differenciált stúdiói és a teljes műveltségterület egymást átható komplexitása. Mindig sikerült megvalósítani tanszékünkön az összehangolt szakmai munkát a képzés tartalmi szempontjainak szem előtt tartásával, az elvárható hallgatói követelmények teljesítésével és a közoktatás kihívásainak, igényeinek való megfeleléssel. A vizsgált évtizedekben öt tantárgyelem konstans a képzésben, de amikor nem külön tantárgyelemként jelenítődik meg a hangképzés, a hangjáték-mozgás és a kamarazene a tantárgyak között, akkor is helyet kap és kapott a hallgatók képzésében. Igaz azonban, hogy így külön kiemelve valószínűleg hangsúlyosabban foglalko-

zunk vele. Most már viszont az új bolognai folyamatnak megfelelő 2006-os alapképzésben minden területnek megvan a megfelelő képzési helye, külön tantárgyelemként vagy más tantárgyakba illesztetten. Külön tantárgyelem: a szolfézs-zeneelmélet, a hangszerjáték, az ének-zene tantárgy-pedagógia, a karvezetés és a zenetörténet. Más tantárgyelembe épült be: a hangképzés a szolfézs-zeneelméletbe, a hang-játék-mozgás a tantárgy-pedagógiába, a kamarazene pedig a hangszerjátékba. Továbbá a három féléves műveltségterületi szabadon választható sávban külön óraszámmal és kreditértékkel hangsúlyos helyen is szerepeltetjük őket.

A különféle tantárgyelemek sorában szembetűnő a változás a szolfézs-zeneelmélet óraszámában. Napjainkra itt történt a legnagyobb csökkenés, de az is látható, hogy a karvezetés óraszámja lényegesen emelkedett. Tehát az átrendeződés egy másik szinten erősítette a hallgatók képzését, amivel a szakmai munkára való intenzívebb felkészítést szorgalmazzuk. Az önképzésben sokkal inkább számítunk a hallgatók aktív tanulására, de a közösségben végezhető gyakorlati tevékenységekre is nagy hangsúlyt helyezünk.

„A technikai haladással a zenében szinte korlátlan lehetőségek birtokosai leszünk. A számítógépekben olyan munkaállomás kezd kialakulni, ahol az audio (az élő), a midi (a vezérelt) és a virtuális hangszínmodulok kollektívja egyidejűleg áll rendelkezésre. Soha nem hallott virtuális, akusztikai világok jönnek létre. A zene drámai változáson esik majd át.” (HORTOBÁGYI 2004, 42.) Az informatika, az elektronikus eszközök szinte az élet minden területén éreztetik hatásukat. Egyetlen olyan terület sem létezhet a 21. században, amely ebből a rohamos fejlődésből kimarad. A technológiai fejlődés is segítheti a zeneoktatást, mint ahogy a korábbi századokban is tette. Zenepedagógiánkra azonban komoly feladatokat ró még ennek a területnek a bekapcsolása, amelyben a nyitás mellett az értékmegőrzésre is figyelemmel kell lennünk (ABRUDBÁNYAY 2004).

A tanárok képzésében még kevésbé van jelen a zenei informatika; rendkívül estlegesen, inkább továbbképzéseken lehet elsajátítani a szükséges ismereteket. A zenei CD-ROM-ok kiegészítik a sokoldalú lehetőségeket a zenei multimédia világában („a 21. század nyelve”). A zeneszerzők művészetének, a világ hangszereinek megismerése, a gyerekekkel való foglalkozások lehetőségeinek kitágítása új megközelítésben mutatja be hallgatóinknak a zenével való foglalkozás dimenzióit. Az internet használata tovább tárgítja a horizontot, szélesre nyitja az utat a világ „zenei birodalmának” megismeréséhez. Ezt kihasználni az oktatás lehetősége, egyben kötelessége is (COLLIN 1995).

VIZSGÁLAT A HALLGATÓK ZENEI FELKÉSZÍTÉSÉRŐL

A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karán végzős tanító szakos hallgatók körében 2007. november végén módomban állt egy felmérést végezni. A felmérésben egyértelműen arra koncentráltam, hogy választott szakmájuk, hivatásuk, egyéni fejlődésük szempontjából milyenek találják felkészítésüket. Úgy tartottam optimálisnak, ha a 79 hallgató a képzés 7. félévének a végén válaszolja meg kérdéseimet. (A kérdéseket tartalmazó melléklet az ÚPSZ online változatában olvasható.) A tanító szakos képzés szempontjából lényeges a hallgatók

műveltségterületi felkészítése, így külön is vizsgáltam az ének-zene műveltségterületes hallgatók válaszait. E műveltségterületet 11 hallgató végezte, így a többi műveltségterületet végző hallgatói létszám 68 fő. Választott műveltségi területeik: angol, informatika, magyar, matematika, német, technika, természetismeret, testnevelés és vizuális nevelés. A kutatás eredményei alkalmasak arra, hogy a jövőben azok alapján tervezzük meg az oktatott tantárgyak tananyagát, az egyes tantárgyi követelmények súlypontjait, figyelembe véve azok egymásra gyakorolt hatását. A tanítói pályára való felkészítésben szükséges ilyen kutatásokat végezni, amelyek egy-egy képzési időszak mérföldköveit is jelenthetik. A többciklusú, lineáris tanulmányi rendszerre való áttérésben az utolsó végzős főiskolai évfolyamok vizsgálata meghatározó lehet a jövőbeli képzésben. Ez egyaránt megjelenhet a tantárgyak tartalmában és struktúrájában, a képzés ideje alatt a hallgatók szakmai fejlesztésében, a hallgatói pozitív és negatív tapasztalatok hasznosításában.

A szakirodalom feltárása, korábbi vizsgálataim és a több évtizedes tapasztalatok alapján a következő problémákat fogalmaztam meg:

- Milyen hatékonyságúnak ítélik meg hallgatóink a képzés tantárgyait és területeit? Milyen pozitív és negatív tapasztalatokat szereztek a képzés ideje alatt? Mely területeken jelentkezik az ének-zene műveltségterület a hallgatók felkészítésében?
- Milyen összefüggés tapasztalható a képzés területei között?

Ilyen vizsgálat még nem készült, ezért csak a szakirodalom és a gyakorlati tapasztalatok alapján fogalmazhatom meg hipotéziseimet.

- Előzetes tapasztalataim alapján a hallgatók többségének az a véleménye, hogy a képzés tantárgyai felkészítik őket a tanítás gyakorlására.
- A közepesnél jobbnak ítélik meg zenei felkészítésüket.
- Szoros összefüggés tapasztalható a második problémakörben megfogalmazott területek között.
- A hallgatók képzésükről többségében pozitív tapasztalatokat fogalmaznak meg.

AZ EREDMÉNYEK ISMERTETÉSE

A képzés zenei tantárgyainak hasznossága

A felsőoktatásban, a képesítési követelményekben – ma már képzési kimeneti követelményeknek nevezik őket – határozódnak meg azok a kompetenciák, amelyek elsajátítása szükséges a szak elvégzéséhez. Csak e követelmények alapján adható ki a szakképzettséget igazoló oklevél. A tantervek összeállításakor ezt egyértelműen figyelembe vesszük, mégis fontos szempont, hogy a hallgatók hogyan látják mindezt az oktatás során.

Tanszékünk tanítóközpontú képzést folytat, azaz messzemenőig figyelembe vesszük a hallgatók felkészítését leendő hivatásukra. A kamarazene tárgy azért kapott igen alacsony minősítést a többi tárgyhoz képest, mert tantárgyként csak a 8. félévben kerül sorra,

a válaszadók pedig a 7. félév végén tartottak a kérdőív kitöltésekor (3. táblázat). Tanórán kívül már korábban is folyamatosan kamaráznak a hallgatók különféle programokra készülve, saját kedvtelésként vagy a hangszerjáték óráin.

3. TÁBLÁZAT: A képzés tantárgyainak értékelése

Tantárgy megnevezése („igen” szavazatok aránya)	Ének-zene műveltségterület (11 fő %-ában)	Többi műveltségterület (68 fő %-ában)
Ének-zene	91	88
Tantárgy-pedagógia	100	87
Zeneirodalom	64	82
Szolfézs-zeneelmélet	55	–
Hang-játék-mozgás	100	–
Karvezetés	91	–
Hangszerjáték	91	–
Zenetörténet	55	–
Kamarazene	27	–
Kórus	64	–
Zenei fakultáció	45	–

A nem énekesek mindössze három kötelező tantárgyáról formált, kiegyenlített magas értékelésének áttekintése alapján elmondható, hogy az oktatók egyértelműen a szakma szempontjából jól hasznosítható képzésben részesítik tanítványaikat.

Érdeemes egy másik csoportosításban áttekinteni a zenei műveltségterületre járó hallgatók véleményét arról, hogy majdani szakmájuk, azaz a tanítás szempontjából mennyire tartják hasznosnak az egyes tantárgyak óráin tanultakat.

4. TÁBLÁZAT: Az ének-zene műveltségterület tantárgyai

Csoportok rangsora	Százalékos értékelések	Tantárgyak
1.	100	Tantárgy-pedagógia Hang-játék-mozgás
2.	91	Ének-zene Karvezetés Hangszerjáték
3.	64	Zeneirodalom Kórus
4.	45–55	Szolfézs-zeneelmélet Zenetörténet Zenei fakultáció
5.	27	Kamarazene

A 4. táblázat is szemléletesen igazolja kifejtett gondolataimat, és rávilágít arra, hogy a hallgatók a tanításban közvetlenül hasznosítható tárgyakat részesítették előnyben. Ezt érzékelteti a 11 tantárgyból kialakított csoportok rangsora is. Ha oktatói szemmel elemezzük a csoportokat, elmondhatjuk, hogy az utolsó négy tárgy valóban csak közvetett módon támogatja az 1–6. osztályos tanítói tevékenységet. De az e tárgyakban szerzett tudás is elengedhetetlenül fontos a színvonalas munkához.

Hipotézisünk részben igazolódott, azaz a hallgatók nagyon magas (80–100%-os) arányban igazolták vissza, hogy a tanításban jól hasznosítható ismereteket tanítunk. Csupán az ének-zene műveltségterület tárgyai között szerepelnek olyanok, amelyek más természetűek, és inkább a hallgatók önfejlődését erősítik.

A zenei képzés értékelése a megadott területeken

A pedagógusképzési programok összeállításában fontos, hogy a hallgatók önfejlődését megalapozzuk, ösztönözzük, és felkészítsük őket a pedagógusmesterség gyakorlására.

Ezen a ponton egyértelműen jelentkezik az ének-zene műveltségterületen hallgatók felkészítésének pozitív különbsége. Ugyanakkor azt sem szabad elfelednünk, hogy ők – nagyon helyesen – sokkal kritikusabban értékelik képzésüket. A tantárgyak hasznosságának igen/nem válaszos értékelése után a hallgatókat arra kértük, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékeljék a különböző zenei képzési területeket abból a szempontból, hogy mennyire jól készítette fel őket az adott területen az ének-zenei képzés. Az 5. táblázatban összegezve láthatók a képzés kiemelt területeinek átlagos értékelései.

5. TÁBLÁZAT: A zenei képzés területeinek értékelése			
A zenei képzés területei	Ének-zene műveltségterület	Többi műveltségterület	Teljes évfolyam
Énekkar	3,64	2,18	2,38
Éneklés	3,45	3,21	3,24
Énekóra	3,00	3,39	3,34
Hangszertanulás	3,09	2,43	2,52
Hangversenyek	3,09	1,85	2,03
Ismeretszerzés	3,27	3,35	3,34
Közös zenélés	3,82	2,50	2,68
Zenemű értése	2,91	2,78	2,80
Tanításhoz képzettség	3,55	3,16	3,22
Zenehallgatás	3,09	3,49	3,43
Zenei programok	3,18	2,56	2,65
Zenetörténet	2,82	2,99	2,96
Átlag	3,24	2,82	2,88
Szórás*	0,31	0,52	0,45
Az átlag standardhibája (SEM)	0,089	0,151	0,128
Konfidenciaintervallum	3,05–3,44	2,49–3,16	2,60–3,17

* Területenként átlagolva a tanulók válaszait a területi átlagok szórása.

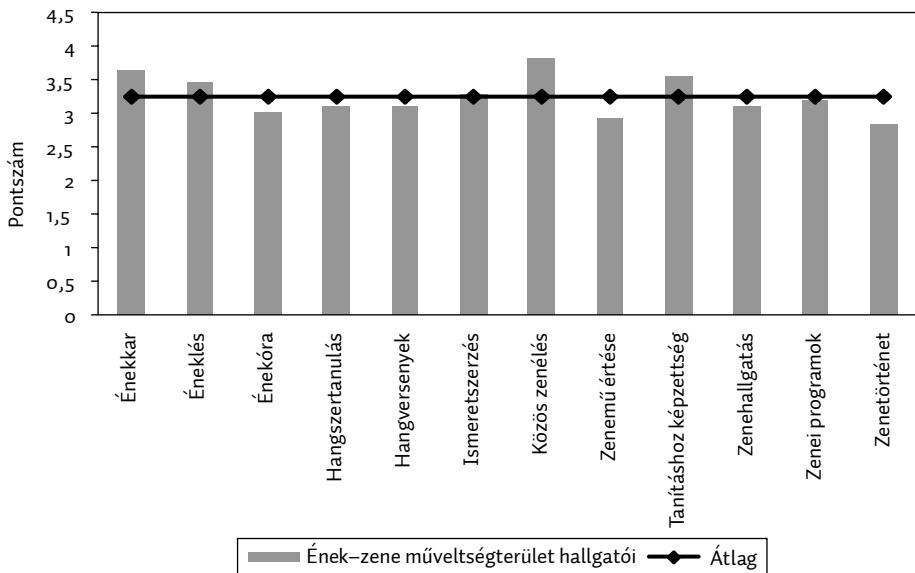
A hallgatók körében a fenti valamennyi, önfejlődést meghatározó képzési terület átlagát tekintve megállapítható, hogy az énekesek átlaga 96%-os valószínűségi szinten magasabb ($p = 0,040$), mint a többi műveltségterületes hallgató átlaga. A táblázatban bemutatott konfidenciaintervallumok közé 95%-os valószínűséggel beletartozik a vizsgált populáció átlaga.

6. TÁBLÁZAT: A normalitástesztek eredményei		
Hallgatók	Kolmogorov–Szmirnov p-értékek	Shapiro–Wilk p-értékek
Ének-zene műveltségterület	0,200	0,539
Többi műveltségterület	0,200	0,562
Teljes évfolyam	0,200	0,425

A teljes populációt tekintve megállapítható, hogy 79 fős populációnk normális eloszlást mutat, mivel a Kolmogorov–Szmirnov-tesztben minimálisan szükséges 0,200-es értékeket kaptunk, a Shapiro–Wilk-szignifikanciaszintek pedig 5%-nál nagyobbak ($p > 0,05$) (6. táblázat).

Az egyes képzési területek átlagtól való eltérése már különbözik az énekes és a többi műveltségterület hallgatóinak vizsgálata alapján (4. ábra).

4. ÁBRA: Énekesek a képzésről

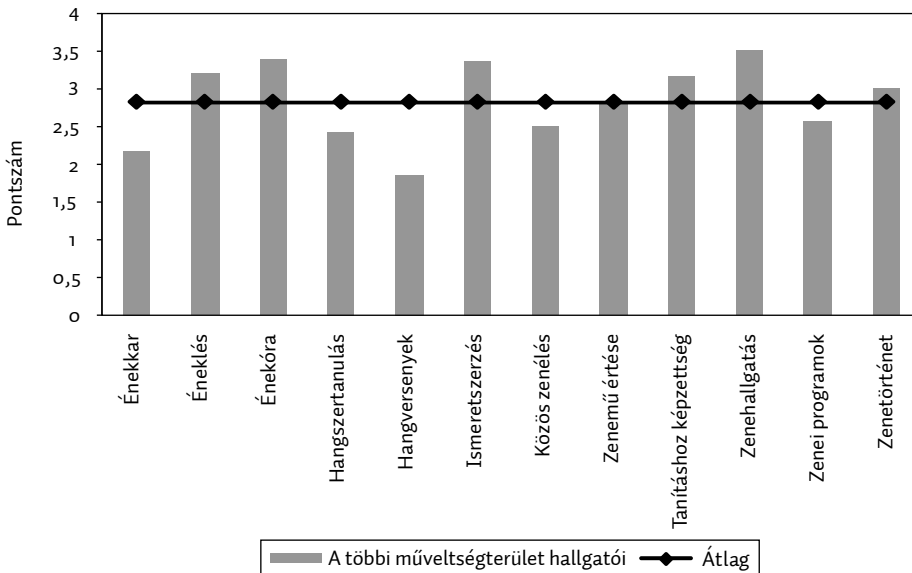
Az ének-zene műveltségterület hallgatói az „átlagostól” eltérően önfejlődésükben legsikeresebbnek az énekkart, az éneklést, a közös zenélést és a tanításhoz való képzettség megszerzését tartják. Az „átlagostól” leginkább negatív irányba eltérően az énekóra, a zeneműértése és a zenetörténet szerepel a listán. Az átlagtól való legnagyobb eltérések +0,58, illetve -0,42. A különféle tevékenységek átlagai közötti legnagyobb különbség: 1,00.

Az átlagtól való eltérések szignifikanciaszintjét vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy az énekesek kis létszámú mintája miatt az nem szignifikáns. A többi műveltségterület hallgatóinál viszont három terület kivételével szignifikánsak az átlagtól való eltérések (p<0,05) (7. táblázat).

7. TÁBLÁZAT: A t-próba eredményeként kapott p-értékek		
A zenei képzés területei	Ének-zene műveltségterület P-értékek	Többi műveltségterület P-értékek
Énekkar	0,357	0,000
Éneklés	0,647	0,019
Énekóra	0,632	0,000
Hangszertanulás	0,673	0,016
Hangversenyek	0,612	0,000
Ismeretszerzés	0,907	0,001
Közös zenélés	0,053	0,031
Zenemű értése	0,216	0,490
Tanításhoz képzettség	0,390	0,030
Zenehallgatás	0,612	0,000
Zenei programok	0,872	0,064
Zenetörténet	0,185	0,407

Nézzük meg az összefüggéseket a többi műveltségterület hallgatóinál!

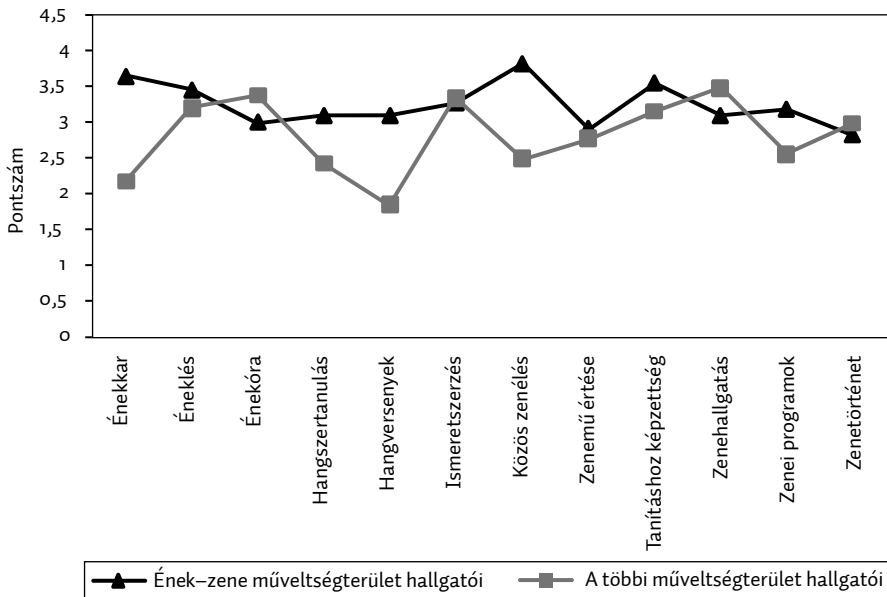
5. ÁBRA: A többi műveltségterület hallgatóinak véleménye

A többi műveltségterület szerint ezek a képzési területek az alábbi eltéréseket mutatják. Átlagtól eltérően leginkább pozitívan viszonyulnak az énekóra, az ismeretszerzés, a zenehallgatás, az éneklés és a tanításhoz képzettség területéhez. Önejlődésük szempontjából a legkevésbé preferált területek az énekkar és a hangversenyek, hiszen közülük sokan egyáltalán nem vettek részt ezekben. Az átlagtól való legnagyobb eltérés +0,67, illetve -0,97. A különböző tevékenységek átlagai közötti legnagyobb különbség: 1,64.

A két populáció összehasonlításából megállapíthatjuk, hogy az énekesek értékelése sokkal közelebb van az átlaghoz, kiegyenlítettebb, a 6. ábra tanúsága szerint néhány terület kivételével a többi műveltségterület hallgatóihoz képest jobb átlagokkal. A kétmintás t-próba eredményeként elmondható, hogy a két csoport szignifikánsan, 97,1%-os valószínűségi szinten ($p=0,029$) különbözik egymástól. Az énekkar, a hangversenyek és a közös zenélés három területen ($p_e=0,006$; $p_h=0,001$; $p_{kz}=0,000$) ez még inkább kimutatható.

6. ÁBRA: A vizsgált populációk együttes ábrázolása

Az egyes területek vizsgálatával megállapítható, hogy egyikük kivételével 3,00 fölötti a hallgatói értékelés. Ez az egy terület – a zenetörténet – is közel van a közepes szinthez. A legpozitívabban három területről nyilatkoztak, amelyek valóban fontosak az önejlődés, a tanítói mesterség elsajátítása szempontjából is (énekkar, közös zenélés, tanításhoz képzettség). A nem énekes hallgatók értékelése ennél sokkal gyengébb. Mindössze öt terület kapott három fölötti értékelést, és három terület különösen gyengén szerepelt a kritikus átlag (2,5) alatti értékkel. Ezek viszont egyértelműen azok a területek, amelyekben nem

igazán vesznek részt a nem ének-zene műveltségterületet választó hallgatók (énekar, hangszerstanulás, hangversenyek). Mindössze két terület – az énekóra és a zenehallgatás – szerepelt gyengébben az énekeseknél, amely azzal is indokolható, hogy itt kerül sor az általános iskolai anyagok gyakorlat szempontú elsajátítására is. Valószínű, hogy a hallgatók elvárása „magasabb szintű zenei tevékenységek” irányába hat erősebben. Három területen csaknem azonos értékelés mutatkozik – ismeretszerzés, zenemű értéke és zenetörténet – mind az énekesek, mind a nem énekesek esetében.

A teljes évfolyamot tekintve hipotézisünk csak öt területen (éneklés, énekóra, ismeretszerzés, tanításhoz képzettség, zenehallgatás) érvényesült, az énekesek kiemelésével viszont megállapítható, hogy a 12 területből csak egy területen (zenetörténet) nem. Tehát csak az énekesekre érvényesíthető az állításunk, azaz a közepesnél jobbnak ítélik meg felkészítésüket.

A zenei képzés területeinek összefüggései

A zenei képzés területeivel kapcsolatos korrelációk alapján már kirajzolódnak bizonyos kölcsönös összefüggések, amelyeket az alábbi táblázat jól érzékeltet. A 8. táblázatból leolvasható, hogy a képzés egyes területei között különböző szintű szignifikáns kapcsolatok állnak fenn.

A zenei képzés területei	Énekar	Éneklés	Énekóra	Hangszerstanulás	Hangversenyek	Ismeretszerzés	Közös zenélés	Zenemű értéke	Tanításhoz kép	Zenehallgatás	Zenei programok	Zenetörténet
Énekar	1											
Éneklés	0,54	1										
Énekóra	0,30	0,74	1									
Hangszerstanulás	0,37	0,33	0,21	1								
Hangversenyek	0,58	0,22	0,14	0,50	1							
Ismeretszerzés	0,38	0,32	0,30	0,28	0,34	1						
Közös zenélés	0,47	0,38	0,24	0,42	0,61	0,28	1					
Zenemű értéke	0,23	0,35	0,27	0,36	0,42	0,55	0,41	1				
Tanításhoz kép	0,34	0,34	0,47	0,26	0,44	0,33	0,43	0,36	1			
Zenehallgatás	0,03	0,26	0,39	0,25	0,22	0,40	0,16	0,37	0,49	1		
Zenei program	0,47	0,21	0,21	0,36	0,65	0,43	0,49	0,50	0,43	0,45	1	
Zenetörténet	0,13	0,28	0,27	0,25	0,21	0,34	0,25	0,41	0,26	0,29	0,41	1

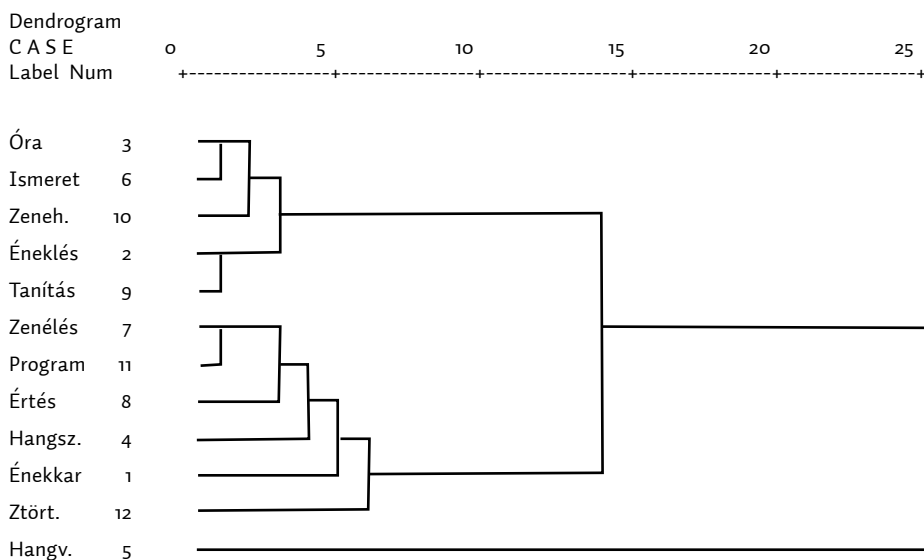
Megjegyzés: ■: p=0,05, ■: p=0,01 szinten szignifikáns.

A pontosabb kép megrajzolásához célszerű elvégezni az adatok faktoranalízisét (9. táblázat). Ennek során három faktor különül el. Mindegyik faktorban minden terület 0,5-nél magasabb faktorsúllyal szerepel, kivéve a tanításhoz való képzettséget, amely csak megközelíti azt. Az egyes csoportokba való tartozást vizsgálva megállapítható, hogy az elsőbe azok a területek tartoznak, amelyek közösségi zenéléshez, zenei élményhez kötődnek. A második csoportot a kifejezetten inkább a zenei ismeretszerzéshez kapcsolódók alkotják; a harmadik csoportba azok a zenei tevékenységek tartoznak, amelyek inkább a tanórai éneklést ajánlják.

9. TÁBLÁZAT: A zenei képzés területeinek faktoranalízise			
A zenei képzés területei	1. faktor	2. faktor	3. faktor
Hangversenyek	0,855		
Énekkar	0,764		
Közös zenélés	0,745		
Zenei programok	0,611		
Hangszertanulás	0,592		
Zenehallgatás		0,789	
Zenemű értése		0,674	
Zenetörténet		0,629	
Ismeretszerzés		0,610	
Tanításhoz képzettség		0,498	
Éneklés			0,878
Énekóra			0,876

A zenei képzés egyes területeinek közelségét a klaszteranalízis módszerével tártuk fel. Ennek eredményét a 7. ábra mutatja. Az első lépésekben ezek a páros kapcsolódások figyelhetők meg: 1. lépés – énekóra-ismeretszerzés; 2. lépés – énekléstanításhoz képzettség; 3. lépés – közös zenélés-zenei programok; 4. lépés – énekóra-zenehallgatás; 5. lépés – éneklés-énekóra, ezáltal – a harmadik lépést kivéve – egy ötös kapcsolat jön létre, melyet maga az énekóra kapcsol egybe. A továbbiakban a harmadik lépéshez egyenként kapcsolódik a zenei képzés többi területe, majd a két nagyobb csoporthoz legvégül a hangverseny társul.

7. ÁBRA: A zenei képzés területeinek klaszteranalízise

Hipotézisünk annyiban igazolódott, hogy a zenei képzés területei erőteljesen összefüggnek egymással. A korrelációs együtthatók mátrixa is megmutatta már ezt. A legerősebb kapcsolatot az énekóra és az éneklés között tapasztaltuk ($r = 0,74$). A faktoranalízisben az első faktornak a legnagyobb a faktorsúlya (3,001), viszont a harmadik faktorban találjuk a két legnagyobb faktorsúlyú területünket, amelyek egyben a legerősebb korrelációs kapcsolatot mutató tevékenységek is. A klaszteranalízisben is már az első lépésekben együtt járnak azok a területek, amelyek a tanítói tevékenységgel kapcsolják össze a hallgatók önfejlődését. Csak jóval később kapcsolódnak hozzájuk a képzés közösségi alkalmait megjelenítő tevékenységek.

Pozitív és negatív hallgatói tapasztalatok

Minden szakterület fejlesztése szempontjából fontos, hogy az érintettek felelős véleményét figyelembe vegyék. Természetesen a szakemberek, az oktatók folyamatosan dolgoznak a képzés fejlesztésén, a közoktatással meglévő innovációs kapcsolatban. A kapott vélemények felsőoktatásba való beépítésének gyakorlata napjainkban még nem általános. Tanszékünk már több mint tíz év óta gondot fordít arra, hogy a különféle képzésekben részt vevő hallgatók véleményét felmérje (kérdőívekkel, interjúkkal), és annak figyelembevételével indítja a következő képzést, legyen az alapképzés, szakirányú továbbképzés, pedagógus-továbbképzési tanfolyam vagy más felsőoktatási intézménnyel közösen működtetett másoddiplomás képzés. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ezzel a többletmunkával a munka hatásosságát, eredményességét nagymértékben javítani lehet. Ez a folyamatosan megvalósuló innováció hozhatja csak meg évről évre a megújuló, eredményes képzést.

A minőségfejlesztés szempontjából nézve beszélhetünk egy képzés erősségeiről és gyengeségeiről, amelyet a hallgatók előtt pozitív és negatív tapasztalatként aposztrófáltunk. Külön meg kell említenem, hogy úgy tűnik, mintha a pozitív és a negatív tapasztalatok kioltanák egymást. Ez más vizsgálatokban is tapasztalható, hiszen különbözőek a hallgatók, más-más oktatóval találkoznak, mások a hallgatói, illetve az oktatói viszonyulások. Mindenesetre szükséges a szempontokat egyenként átgondolni, értékelni, hogy a képzés következő időszakában hasznosíthatók legyenek. Összesen 169 tapasztalatot soroltak fel a hallgatók, amelyek közül 95 (56%) a pozitív és 74 (44%) a negatív (10. táblázat).

Az elemzés nyomán elmondható, hogy 29 hallgató (36,7%) egyetlen pozitív tapasztalatot sem említett, így az egy főre jutó említések átlaga $95 \text{ említés}/50 \text{ fő} = 1,9$. Gondolom, ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy nem is volt ilyen tapasztalata. De nekünk, oktatóknak megerősítésül szolgál, ha minél többen minél több összetevőről nyilvánítanak véleményt. A leírt vélemények kulcsszavai alapján a fenti kategóriákat lehetett megalkotni. A képzés sajátossága többek között, hogy az oktató minta, példa tudjon lenni egy leendő pedagógus szemében. A tanszék oktatói és szakvezetőink ezért mindent elkövetnek. A képzés erőssége volt mindig a gyakorlatközpontú felkészítés is, így elmondhatjuk, hogy tanszékünknek sikerült ezt az előnyt is megőriznie. A soron következő kategóriákban a különféle szakterületi felkészítések pozitív tapasztalatai jelennek meg. Nem szerepel minden terület a felsorolásban, de a képzés, a tanítói szakma szempontjából fontos területek igen. Megemlétték a hallgatók azt az infrastrukturális hátteret, hangszerparkot, könyvtári állományt, elektronikus adathordozókat (lemezek, CD-k, CD-ROM-ok, DVD-k) is, amelyek a jó képzés hátterét szolgáltatják.

A képzés erősségét adó pozitívumok után nézzük a negatív tapasztalatokat (11. táblázat)!

10. TÁBLÁZAT: Pozitív hallgatói tapasztalatok			11. TÁBLÁZAT: Negatív hallgatói tapasztalatok		
Pozitív tapasztalatok	Említések száma	Említések aránya (%)	Negatív tapasztalatok	Említések száma	Említések aránya (%)
Segítőképzés, felkészült oktatók, szakvezetők	19	20	Képzési hiányosságok (kevés óra, foglalkozás)	13	18
Gyakorlatközpontú felkészítés	16	17	Túlzott követelmények	12	16
Zeneirodalmi, zenetörténeti felkészítés	15	16	A tantárgy-pedagógia óraszámja kevés	12	16
Hangszerjáték	13	14	Gyakorlati felkészítés kevés	9	12
Tantárgy-pedagógiai tanulmányok	12	13	Hangszerjáték (furulya) kötelező jellege	7	10
Hangképzés, éneklés	8	8	Hangképzés kevés	6	8
Iskolai tapasztalatok	7	7	Felkészítés hiányossága	6	8
Jó infrastruktúra és felszereltség	5	5	Zenehallgatás kevés	5	7
Összesen	95	100	Oktató személyisége	4	5
			Összesen	74	100

Egyetlen negatív tapasztalatot sem említett 38 hallgató (48,1%), így az egy főre jutó említések átlaga $74 \text{ említés} / 41 \text{ fő} = 1,8$. A fenti adatokból tehát kiolvasható, hogy a hallgatók csaknem fele nem említett egy negatív tapasztalatot sem. Ugyanakkor a legtöbb esetben arra irányították rá figyelmünket, hogy bizonyos területek aránya alacsony a képzésben. Elmondható, hogy nincs olyan terület, amelyet valaki ne említett volna meg. Minden bizonnyal azért jelentkezik ennyire szórtan a különféle területek hiánya, mert a hallgatók eltérő érdeklődéssel, tudással érkeznek a képzésbe. Így a tanévek során arra kell törekednünk, hogy differenciáltabb hallgatói munkával készítsük fel őket választott hivatásukra. A túlzott követelmények megjelenése is egyértelműen ezzel összefüggésben értelmezhető csak. Természetesen mondhatnánk azt is, hogy akkor több tanórában kell foglalkoznunk minden hallgatóval. De a képzés a kezdetektől küzd azzal a problémával, hogy túlterheltek a hallgatók. Túl sok tanórában tanulnak, kevés idő marad az önképzésre. A pozitív és a negatív tapasztalatok összevetésében azt szeretnénk elérni, hogy a hallgatók a jövőben még nagyobb arányban nyilatkozzanak pozitívan képzésünkről, ezért minden véleményt külön mérlegelünk és hasznosítunk a képzésben.

Ez a hipotézis kettős vonatkozásban is teljesült, a hallgatók többsége (63%) fogalmazott meg pozitív véleményt, és a megfogalmazott véleményekben is nagyobb a pozitív tapasztalatok aránya.

ÖSSZEZGÉS

Megállapíthatjuk, hogy az ének-zenei képzés a tanítóképzésben mindig helyet kapott. De sokszor esett oktatáspolitikai döntések áldozatául, mostohán kezelt terület volt. Mindig újból és újból meg kell dolgoznunk zenekultúránkért. „Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.” (KODÁLY 1982, 156.) A vizsgálat is módot ad arra, hogy a tanító szakos hallgatók zenei felkészítésében figyelembe vegyük ezeket. Egy képzés megtervezésében szükséges, hogy építsünk a képzésben részt vevők véleményére is. Igaz, hogy ezt már csak egy újabb évfolyam képzésében tudjuk hasznosítani. E vizsgálat eredményeit is a következő tanítóképzős évfolyamokkal való foglalkozás megtervezésekor és magában a képzés gyakorlatában vehetjük figyelembe.

Zsolnai József megalkotta a pedagógia új rendszerét, amelyben a zenepedagógiának több vonatkozásban is megtaláljuk a helyét. Megtaláljuk a *különös pedagógiák* között, amelyek a kultúra egy-egy ágának, illetve objektivációs típusának elsődleges jellegzetességeiből indulnak ki. A *pedagógiai művészetszociológia* nagyban befolyásolhatja azokat az oktatásiügyi döntéseket, amelyek arra vonatkoznak, hogy mely műalkotások váljanak a pedagógia praxisában elutasítottá, preferálttá avagy kötelező kánonná. A *pedagógiai művészetpszichológia* azt képviseli, hogy a művészetpedagógiai ágaknak az iskolai praxisban önálló létük van. Szükséges az alkotás-, illetve a befogadáspszichológia eredményeinek adaptálása. A *pedagógiai muzikológia* arra keresi a választ, hogy mi a zene szerepe a tanuló fiatalok, gyerekek életében, ízlésviláguk alakulásában. Igyekszik feltárni azokat az ízlésbeli tényezőket is,

amelyek a pedagógiai folyamatokban, a zenéhez való ragaszkodásban vagy az attól való elidegenedésben nyilvánulnak meg. Tudjuk: az iskolában, a családban közismerten sokféle zene él és hat; a tömegkommunikáció és a kortárscsoport hatásán kívül is számtalan megválaszolatlan kérdés merül föl. E nyitott kérdések azért váltak akuttá, mert a zene mint művészeti ág és a zenetudomány iránt a pedagógiai praxis érzéketlen. Az ének-zene tanárok belügyének tekinti (ZSOLNAI 1996, 220., 148–149.).

HIVATKOZOTT IRODALOM

- ABRUDBÁNYAY ZOLTÁN (2004): Értékmegőrzés és nyitás... Metronóm, 1–7.
www.mzmsz.hu/modul.asp?name=cikk&file=print&sid=141. Letöltve: 2007. 07. 10.
- COLLIN, SIMON (1995): *Így működik a számítógépes multimédia*. Park Könyvkiadó, Budapest.
- HORTOBÁGYI LÁSZLÓ (2004): Hiszek egy olyan emberben, akinek nincsen szüksége Tízparancsolatra. In Dolinszky Miklós: *Időrengés. Kilenc muzsik, tíz vallomás*. Osiris Kiadó, Budapest, 35–56.
- HUNYADY GYÖRGYNÉ (2000): A négyéves „tanító” szak programja. Bevezetés és kommentár. In Kovátsné Németh Mária (szerk.): *Óvó- és tanítóképzés az ezredfordulón*. Tanító- és Óvóképző Főiskolák Főiskolai Karok Kollégiuma, Óvó- és Tanítóképzők Egyesülete, Kaposvár, 89–100.
- ITTZÉS MIHÁLY (szerk., 1981): *A zenei nevelés helyzete Magyarországon*. Összefoglalás az MTA–OM Zenei Nevelési Munkabizottságának tevékenységéről. MTA Zenetudományi Intézete, Budapest.
- KELEMEN ELEMÉR (2007): A tanító a történelem sodrában. Tanulmányok a magyar tanítótság 19–20. századi történetéből. *Iskolakultúra*, Pécs.
- KOCSIS MIHÁLY – ZSOLNAI JÓZSEF (1997): Egy pedagógiai akciókutatás-sorozat megoldáskísérletei az ezredforduló válságszindrómáira. 3. rész: Akciókutatással megalapozott koncepció a magyarországi pedagógusképzés radikális megújításához. *Modern nyelvoktatás*, 3. sz. 25–41.
- KODÁLY ZOLTÁN (1982): *Visszatekintés*. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok. I. k. Közreadja: Bónis Ferenc. Zeneműkiadó, Budapest.
- KODÁLY ZOLTÁN (1989): *Visszatekintés*. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. III. k. Közreadja: Bónis Ferenc. Zeneműkiadó, Budapest.
- KONTRA GYÖRGY (1991): *Karácsony Sándor műveltségfelfogása*. In *Műveltségfelfogások Magyarországon*. Szerk. Horánszky Nándor. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 86–105.
- KROÓ GYÖGY (SZERK., 1972): *Vita a zenepedagógiáról*. Zeneműkiadó, Budapest.
- ZSOLNAI JÓZSEF (1996): *A pedagógia új rendszere címszavakban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.